

Arto Rummukainen

Satavuotias moottorisaha

Mikko Riikilä ja hänen kokoamansa asiantuntijajoukko ovat tehneet vaikuttavan kirjan, joka monipuolisesti kertoo moottorisahan kehityksestä! Metsämiesten säätiö on teoksen tekoa rahoittamalla jälleen kerran osallistunut hienosti metsäperinteen tallentamiseen ja Luston kokoelmistakin on saatu paljon materiaalia.

Vähintään kaikki maalla asuneet ovat käyttäneet moottorisahaa. Saha onkin ollut mukana lähes kaikessa alkaen metsän raivauksesta aina talon rakennukseen. Halkojen tekeminen taitaa olla ainoita hommia, jossa vielä kuntoilumielessä saatetaan käsisahaakin käyttää. Sitäkin tehdessään huomaa kuitenkin aika helposti, kuinka hyödyllinen keksintö moottorisaha on oikeassa jatkuvassa työnteossa.

Emeritusprofessori Matti Kärkkäinen on koonnut kirjan alkuun muutamalle sivulle kiinnostavasti moottorisahan ”teorian” – eli mihin sahan toiminta perustuu, kuinka saha kehittyi nykyiseen muotoonsa ja mitkä taloudelliset ja kulttuuriset tekijät ovat vaikuttaneet sahan vaiheisiin, sekä miten saha on muuttanut työtä ja teollisuuttakin. Meluava, pärisevä laite on lähtökohtaisesti ihmiselle vaarallinen, joten merkittävä osa sen kehittämisestä on keskittynyt haitallisten tekijöiden vähentämiseen.

Kirjan pääteksi kertoo sitten nimensä mukaisesti sahojen historian. Esille tulevat niin tekninen kehitys kuin myös sahojen käyttöönottoon vaikuttaneet rahoitusongelmat sekä työturvallisuus. Suomen omalle, sangen pieneksi jääneelle sahateollisuudelle ja sen yrityksille on pantu melkoinen paino. Tässä vaiheessa ihmetytti kirjan kansikuva, joka mielestäni ei ole Suomesta. Metsän kasvillisuus sekä hakkuu-

Mikko Riikilä. 2014. Moottorisaha sata vuotta Suomessa. Metsäkustannus. 216 s.

miehen varustus ja taustalla näkyvä traktori tuntuvat vierailta. En myöskään löytänyt viittausta kansikuvan lähteeseen. Muutamalta muultakin olen saanut vahvistusta epäilyyni.

Sahojen kehitys hidastui ratkaisevasti 1980-luvun jälkeen. Toiminnallisuus ja keveys olivat saavuttaneet käyttäjiä tyydyttävän tason. Tämä sopii hyvin tunnettuun tekniikan kehityksen S-käyrä-teoriaan: alun etsiskelyn jälkeen on nopea kehitysvaihe, jonka jälkeen tuote on ”valmis”. Sitten tuote usein korvautuikin jollain toisella tuotteella, jonka ominaisuudet ylittävät reilusti ensimmäisen tuotteen. Viime vuosi-

sadan alkupuolen Arbor ja muutamat toiset vanhat sahat olivatkin viimeisiä kehitysversioita suorateräisistä sahoista, jotka ketjusaha korvasi. Metsätöissä sahojen korvaajana toimi sitten tietysti hakkuukone.

Vasta viime vuosina entisestään tiukentuneet pakokaasumääräykset ovat pakottaneet moottorisahavalmistajat taas vakavammin suunnittelupöytien ääreen. Itse asiassa moottorisahan käyttäjäkunnasta enää vähemmistö on puun kaatajia, enemmistö alkaa olla mökkiläisiä, talonrakentajia, urakoitsijoita ja muita, joille saha on vain yksi apuväline muiden joukossa. Sahan ominaisuuksillekin asetetaan sellaisia uusia vaatimuksia, jotka metsätöissä olisivat jopa haitallisia.

Pekka Lehonkoski on kerännyt monista lähteistä teoksen loppuun listan Suomessa myydyistä moottorisahoista. Tämän osuus on kolmasosa kirjasta. Listasta voi katsoa mökin vajasta löytyvän sahan pääominaisuudet, mutta myös valmistajan/maahantuojan sekä sen, milloin saha on ollut myynnissä. Koko listaa tuskin kukaan jaksaa lukea, mutta se on hyvä systemaattinen lähde eteen tulevia moottorisahojen ihmeteltäessä.

Kirjan mielenkiintoinen kuvitus koostuu systemaattisesti esitetyistä tyypikuvista, kuvatekstillisistä tapahtumakuvista ja mainoskuvista. Tyypikuvat on otettu Luston ja muutaman sahakeräilijän kokoelmien sahoista. Tyypikuvista on tehty myös erikseen myytävä korttipakka. Oikeassa seurassa pelaamalla korttien kanssa pääsee helposti menneiden aikojen tukkikämpätunnelmaan. Korttikuvien ja kirjan mainokset kertovat hauskaasti omasta ajastaan. Tekstitettyihin kuviin on mukaan saatu muun muassa parinkymmenen vastavalmistuneen Arbor-sahan komea rivistö Turussa 1917. Toisaalla 1970-luvun tyttö leveälahkeisissa farkuissaan ja Hankkijan lippi päässään irrottaa kiekkoa latvuksesta täysin ilman turvavarusteita selkää vääränä.

Kirjassa on katettu laajasti moottorisahan historiaa ja Suomen sahakanta läpikotaisin, mutta kuivan asiallisesti. Jäin kaipaamaan anekdootteja sahoista ja sahojen käyttäjistä. Mainokset ja edellä kerrotutkin kuvat ovat ainoita keventäviä tekijöitä. Kirja on mukava täydennys Esko Pakkasen ja Matti Leikolan kolmiosaisen metsiemme käytön historian puunkorjuukuvauksiin. Jätkistäkin on muutamia kirjoja kirjoitettu, mutta vielä jää tilaa kevyemmälle

Moottorisahojen maahantuojat antoivat Helsingin yliopiston metsäteknologian talviharjoitteluun sahojaan koekäyttöön 1960–1990 luvuilla. Kirjan kirjoittajakin osallistui aikanaan tähän sahaoppiin, mutta kuvassa on kuitenkin Minna Kallio tammikuussa 1983 kädessään Jonsered. Hän käytti myös Echoa ja Husqvarnaa. Ei kulunut enää montakaan vuotta, kun näin suuria tukkeja ei enää juuri moottorisahoilla kaadettu. (Kuva Arto Rummukainen).

sahan ja sahauksen ”kulttuurihistorialle”. Lieneekö tämä puoli tarkoituksella jätettykin seuraavan kirjan aiheeksi? Luettuani huomasin myös, ettei kirjassa ollut lainkaan kuvauksia sahan käytöstä muuhunkin kuin puiden kaatoon ja karsintaan. Näissä muissa käytöissähän moottorisahaa useimmin nykyään näkeekin.

■ Arto Rummukainen, Metla, Vantaa
Sähköposti arto.rummukainen@metla.fi